

Samenvatting

Doelgroep van de jeugdreclassering geprofileerd

Een mixed methods studie naar betekenisvolle profielen en daarbij passend(e) toezicht en begeleiding

Chijs van Nieuwenhuizen

Ilja Bongers

Ashley Parren

Romie Schonewille

April 2024

Colofon

Opdrachtgever

Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC)
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Financiering

Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC)
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Projectleiding

Prof. dr. Ch. van Nieuwenhuizen, GGzE & Tilburg University

Projectuitvoering

Dr. I.L. Bongers, GGzE & Tilburg University

Drs. A. Parren, GGzE

Drs. F.R.C. Schonewille, GGzE

Dit onderzoek is uitgevoerd door de onderzoeksgroep Forensische Geestelijke Gezondheidszorg – gelieerd aan Tilburg University – in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie en Veiligheid.

© 2024 GGzE, Auteursrechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale verwerking of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van GGzE.

Samenvatting

Inleiding

Van 2008 tot 2022 is het aantal jongeren dat in aanraking is gekomen met politie en/of justitie aanzienlijk afgenomen (Van der Laan et al., 2021; Kessels, 2023). Deze afname vertoonde echter enkele schommelingen, met een lichte stijging van 2021 tot 2022 gevolgd door weer een lichte daling tussen 2022 en 2023. Een belangrijk factor van de daling in jeugdcriminaliteit is – volgens de brief van de Minister voor Rechtsbescherming uit (2018-2019) – het gebruik van een persoonsgerichte aanpak met gerichte screening op risico- en beschermende factoren en het inzetten van evidence-based interventies (Kamerstukken II, 28 741, nr. 53, 2018-2019). Voor het verstevigen van een effectieve aanpak van jeugdcriminaliteit is het doorontwikkelen van evidence-based interventies voor jongeren met delictgedrag dan ook een speerpunt (Kamerbrief Ontwikkelingen jeugdcriminaliteit 23 juni 2021; Kamerstukken II 28 741, nr. 85, 2021-2022). Hierbij is aandacht voor de ontwikkeling van een landelijke uniforme en effectieve methodiek voor jeugdreclassering en meer kennis over de doelgroep van jeugdreclassering, zodat de methodiek aansluit op de risicofactoren en behoeften van jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel, belangrijk.

Het doel van een jeugdreclasseringsmaatregel is om herhaling van delictgedrag te voorkomen en om jongeren tussen de 12 en 23 jaar te ondersteunen bij hun weg naar herstel en een toekomst zonder delictgedrag (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2017). Om jeugdreclassering toekomstbestendig te maken, wordt in het project ‘Jeugdreclassering in Verbinding’¹ een landelijke uniforme methodiek voor jeugdreclassering ontwikkeld. Naast het belang van het komen tot een landelijke uniforme jeugdreclasseringsmethodiek is meer inzicht krijgen in de profielen van de doelgroep van de jeugdreclassering – en de mate waarin de huidige vormen van toezicht en begeleiding passend is voor deze doelgroep – essentieel. In eerdere studies naar profielen van jongeren in de strafrechtketen (Van der Put & Stolwijk, 2022; Janssen-de Ruijter et al., 2021; Mulder et al., 2019; Mensink et al., 2021) zijn jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel niet meegenomen. Met het in kaart brengen van deze profielen wordt derhalve een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van een landelijke, uniforme en effectieve methodiek voor de jeugdreclassering.

Dit onderzoek had twee doelen: (1) het identificeren van profielen van risico- en beschermende factoren bij jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel en deze vergelijken met jongeren in de jeugdstrafrechtketen die geen jeugdreclassering opgelegd hebben gekregen en (2) het onderzoeken welke vormen van toezicht en begeleiding passend zijn voor de gevonden profielen binnen de huidige doelgroep van de jeugdreclassering. Dit onderzoek bestond uit drie deelprojecten welke hieronder worden toegelicht.

¹ [Jeugdreclassering in Verbinding \(JRIV\) | LinkedIn](#)

Deelproject I: Identificeren en vergelijken van profielen – een latente klasse analyse

In Deelproject I zijn de volgende onderzoeksvragen onderzocht: (1) zijn er onderscheidbare profielen op te stellen van jongeren die onder toezicht staan van de jeugdreclassering op basis van risico- en beschermende factoren – zoals deze gescoord worden met de Ritax² en (2) wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen de profielen van risico- en beschermende factoren, zoals gescoord met Ritax, bij jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel en jongeren in de jeugdstrafrechtketen zonder jeugdreclasseringsmaatregel? Door een vergelijking te maken tussen jongeren met en zonder een jeugdreclasseringsmaatregel kan in kaart worden gebracht wat de verschillen en overeenkomsten zijn tussen deze groepen. Bovendien kan worden onderzocht of er in de groep jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel wellicht jongeren zitten die dezelfde risico- en beschermende factoren hebben als jongeren zonder een jeugdreclasseringsmaatregel.

Methode Deelproject I

Onderzoekspopulatie

De profielen zijn opgesteld met behulp van de gegevens van jongeren waarvoor tussen 2021 en 2022 een Ritax is ingevuld. De onderzoekspopulatie van dit onderzoek bestond uit 7.862 unieke jongeren van 12 t/m 17 jaar oud ($M = 15,5$; $SD = 1,3$). Van alle jongeren in de steekproef hadden 2.915 jongeren een jeugdreclasseringsmaatregel opgelegd gekregen (JR-groep) en werd voor 4.947 jongeren, zonder een jeugdreclasseringsmaatregel, onderzoek gedaan door de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK; RvdK-groep) naar hun ontwikkeling. Wanneer in dit onderzoek wordt gesproken over JR-groep gaat het over jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel. Wanneer wordt gesproken over RvdK-groep gaat het over jongeren zonder jeugdreclasseringsmaatregel waar de RvdK onderzoek naar heeft gedaan.

Instrumentarium

De Ritax is onderdeel van het Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen (LIJ) en kan meerdere keren worden ingevuld door verschillende medewerkers binnen de jeugdstrafrechtketen. De Ritax is een risicotaxatie-instrument waarmee risico- en beschermende factoren van een jongere, die verdacht wordt van het plegen van een delict, in kaart worden gebracht (Buysse en Petersen, 2023). De basisversie van de Ritax bestaat uit 67 items verdeeld over negen domeinen: gezin, school, werk/vrije tijd/financiën, relaties, alcohol/druggebruik/gokken, geestelijke gezondheid, houding, agressie en vaardigheden (Buysse en Petersen, 2023).

De Ritax welke door de jeugdreclassering wordt ingevuld, bestaat uit alle items van de basisversie plus 41 aanvullende items. Met de aanvullende vragen wordt een verdiepende inventarisatie gemaakt van dynamische factoren die van invloed zijn op de recidivekans. In de aanvullende vragen van

² Onderdeel van het Landelijk Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen is het risicotaxatie-instrument Ritax. Met de Ritax worden de risico- en beschermende factoren van jeugdige verdachten in kaart gebracht die gerelateerd zijn aan de kans op recidive (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2020; Van der Put & Kapteijns, 2020).

de Ritax worden op de volgende domeinen vragen gesteld: gezin, school, werk/vrije tijd/financiën, relaties, houding, agressie en vaardigheden. Het domein geestelijke gezondheid en het domein alcohol- en druggebruik en gokken kennen geen aanvullende vragen in de Ritax.

Procedure en analyse

Voor jongeren vallend onder de JR-groep is ervoor gekozen om de eerste Ritax-vragenlijst te selecteren die door de jeugdreclassering is ingevuld. Als er voor een jongere in de JR-groep geen Ritax door de jeugdreclassering is ingevuld, dan is gebruik gemaakt van de laatste Ritax met aanvullende items die door de RvdK is ingevuld. Voor jongeren uit de RvdK-groep is de eerst ingevulde Ritax van de RvdK gebruikt.

De JR-groep is in kaart gebracht met een latente klasse analyse (LCA). Daarmee is onderzocht of er binnen de groep van de jeugdreclassering onderscheidbare groepen zijn. Deze groepen, ook wel profielen genoemd, zijn gevormd op basis van een selectie van 25 items van de Ritax die elk een risico- of beschermende factor meten. De volgende acht domeinen van de Ritax zijn meegenomen in de analyse: gezin, school, werk/vrije tijd/financiën, relaties, geestelijke gezondheid, houding, agressie en vaardigheden. Onderzocht is of er verschillende groepen jongeren zijn met eenzelfde combinatie van risico- en beschermende factoren op de Ritax. Jongeren in hetzelfde profiel hebben ongeveer eenzelfde scorepatroon op risico- en beschermende factoren zoals gemeten met de Ritax terwijl jongeren in een ander profiel een ander scorepatroon hebben.

Resultaten Deelproject I

Uit de resultaten blijkt dat een model met vijf klassen, gebaseerd op LCA toets-criteria en klinische interpretatie, het meest geschikt is. Deze vijf klassen zijn grofweg te verdelen in twee groepen jongeren met een hoog-risico profiel (Klasse 1 en Klasse 3), twee groepen jongeren met een matig-risico profiel (Klasse 2 en Klasse 4) en één groep jongeren met een laag-risico profiel (Klasse 5). De vijf klassen verschillen significant van elkaar op de 25 geselecteerde items van de Ritax. Het belangrijkste verschil tussen de vijf klassen is op het domein geestelijke gezondheid. Jongeren in Klasse 3 en Klasse 4 hebben veel risico's op het domein geestelijke gezondheid terwijl jongeren in Klasse 1, Klasse 2 en Klasse 5 weinig risico's hebben in dit domein. In de volgende alinea's wordt een inhoudelijke omschrijving gegeven van de vijf profielen. Voor elk profiel wordt aangegeven wat kenmerkend is voor jongeren in dit profiel.

Hoog-risico profielen

Profiel 1 "Jongeren met onmachtige ouders en antisociale vrienden die impulsief en beïnvloedbaar zijn"

Een kwart van de jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel (n = 364) is geclassificeerd in Profiel 1. Jongeren in dit profiel hebben op alle domeinen van de Ritax veel risicofactoren. Ouders lijken onmachtig, jongeren hechten weinig tot geen belang aan onderwijs en ze spijbelen vaak. Ze hebben

antisociale vrienden en een problematische vrijetijdsbesteding. Jongeren in Profiel 1 drinken vaak alcohol en ze gebruiken minder vaak drugs. Ze laten veel gedragsproblemen zien en slechts een enkeling heeft stemmingsproblemen. Van geweld in het gezin is nauwelijks sprake maar ze hebben wel ervaringen met geweld buiten het gezin. Volgens de jeugdreclasseringswerkers zijn ze trots op hun antisociale gedrag en hebben ze weinig respect voor autoriteitsfiguren. Jongeren in dit profiel zijn impulsief en beïnvloedbaar, aldus de jeugdreclasseringswerkers.

Profiel 3 “Jongeren met een onveilige thuissituatie, antisociale houding, druggebruik en forse agressieproblemen”

In het derde profiel zit 20% van de jongeren (n = 291) met een jeugdreclasseringsmaatregel. Jongeren in dit profiel laten op alle levensgebieden veel risico's zien. Thuis hebben zij veel problemen: ze hebben te maken met huiselijk geweld, seksueel misbruik, mishandeling en verwaarlozing. Deze jongeren hebben vaak een kindbeschermingsmaatregel opgelegd gekregen. Volgens de jeugdreclasseringswerkers vinden jongeren in dit profiel hun eigen antisociale gedrag acceptabel, hebben ze antisociale vrienden en is een enkeling lid van een bende. Deze jongeren weten niet altijd wat goed of fout is. Ze lossen problemen vaak op met zowel verbale- als fysieke agressie en beoordelen het gedrag en de bedoelingen van anderen eerder als vijandig dan positief, aldus de jeugdreclasseringswerker. De meeste jongeren in dit profiel gebruiken drugs, zijn vijandig naar autoriteitsfiguren en zijn impulsief. Enkele jongeren in dit profiel hebben last van stemmingsproblemen, suïcidale gedachten en sommige jongeren hebben zichzelf recent of in het verleden opzettelijk beschadigd. Daarnaast is hun toekomstbeeld vaak negatief.

Matig-risico profielen:

Profiel 2 “Jongeren met zowel prosociale- als antisociale vrienden die weinig of geen verantwoordelijkheid nemen voor hun gedrag”

In het tweede profiel zit 21% van de jongeren (n = 306) met een jeugdreclasseringsmaatregel. Jongeren in dit profiel scoren op de meeste domeinen van de Ritax enigszins problematisch. Ouders zijn in beeld, leggen regels op en belonen goed gedrag. Jongeren in dit profiel hechten in enige mate belang aan onderwijs en spijbelen niet vaak. Ze maken soms denkfouten en hebben ook enigszins problemen met hun morele ontwikkelingen. Jongeren in Profiel 2 drinken veel alcohol en gebruiken weinig drugs. Van mentale problemen is nauwelijks sprake en ze hebben ook geen ervaringen van emotionele of fysieke mishandeling binnen het gezin.

Profiel 4 “Jongeren met een onveilige thuissituatie en stemmingsproblemen die gemotiveerd zijn om te veranderen”

In het vierde profiel zit 18% van de jongeren (n = 262) met een jeugdreclasseringsmaatregel. Jongeren in dit profiel hebben stemmingsproblemen en soms suïcidale gedachten. Een enkele jongere heeft

zichzelf in het verleden opzettelijk beschadigd. De meeste jongeren in dit profiel gebruiken drugs, drinken bijna geen alcohol en hebben nauwelijks externaliserende gedragsproblemen. Veel jongeren in dit profiel hebben te maken met zowel fysieke- als verbale mishandeling en zijn getuige (geweest) van huiselijk geweld. Een groot deel van de jongeren in dit profiel heeft een kinderbeschermingsmaatregel opgelegd gekregen. Jongeren in dit profiel scoren op veel items van de Ritax 'onbekend'. Zo is vaak onbekend of zij een problematische vrijetijdsbesteding en/of antisociale vrienden hebben en is niet inzichtelijk of zij spijbelen. Mogelijk missen jongeren in dit profiel een ondersteunend netwerk waardoor weinig bekend is over dergelijke risicofactoren.

Laag-risico profielen:

Profiel 5 “Jongeren met forse problemen met alcohol maar met een steunend netwerk en veel beschermende factoren”

In het vijfde profiel zit 16% van de jongeren (n = 233) met een jeugdreclasseringsmaatregel. Jongeren in Profiel 5 laten weinig problemen en risico's zien en hebben veel beschermende factoren. Deze jongeren wonen meestal thuis, ouders/verzorgers van deze jongeren stellen regels op en de jongeren zijn daar gehoorzaam aan. Zij gaan naar school en spijbelen bijna nooit. Jongeren in dit profiel hebben prosociale vrienden of prosociale- en antisociale vrienden en laten weinig internaliserende en externaliserende gedragsproblemen zien. Het grootste probleem van deze jongeren is middelengebruik: een groot deel van de jongeren in dit profiel drinkt regelmatig alcohol.

Vergelijking JR-groep en RvdK-groep

De profielen geïdentificeerd in de JR-groep zijn statistisch vergeleken met de RvdK-groep. Allereerst laat de analyse zien dat er ook in de RvdK-groep vijf profielen worden gevonden. Vervolgens is onderzocht of de prevalentie van de profielen tussen de JR-groep en RvdK-groep gelijk is. Met andere woorden: of de mate waarin de profielen in de twee groepen voorkomt gelijk is of verschilt. Over het algemeen hebben jongeren met een jeugdreclasseringsmaatregel meer risicofactoren dan jongeren waarnaar de RvdK onderzoek doet. Profiel 3 “Jongeren met een onveilige thuissituatie, antisociale houding, druggebruik en forse agressieproblemen” komt vaker voor in de JR-groep dan de RvdK-groep. Jongeren waar de onveilige thuissituatie op de voorgrond staat en die matige risicofactoren hebben (Profiel 4) komen vaker voor in de RvdK-groep dan de JR-groep. Het lijkt erop dat wanneer de problemen van het gezin op de voorgrond staan de begeleiding uitgevoerd wordt door de RvdK (zoals in Profiel 4) en wanneer de gedragsproblemen van jongeren op de voorgrond staan het toezicht en de begeleiding wordt uitgevoerd door de jeugdreclassering (zoals in Profiel 3). Dit onderscheid is minder duidelijk bij jongeren die geen onveilige thuissituatie ervaren – ongeacht de ernst van de risicofactoren van deze jongeren (Profiel 1 en Profiel 2). Jongeren in deze twee profielen komen net zo vaak voor in de JR-groep als de RvdK-groep. Op basis van het onderzoek van Steketee en Doelman (2022) is de verwachting dat deze verschillen verklaard kunnen worden door de ervaren opvoedstress en

opvoedcompetenties van ouders. Het lijkt er dus op dat andere factoren belangrijk zijn om te bepalen welke zorg en toezicht een jongere nodig heeft als ze geen problemen in de thuissituatie ervaren (zoals in Profiel 1 en Profiel 2).

Deelproject II: Onderzoeken van passende vormen van toezicht en begeleiding en interventies – een literatuurstudie

In Deelproject II stonden de volgende onderzoeksvragen centraal: (1) welke evidence-based interventies, gericht op risicofactoren, kunnen worden toegepast door jeugdreclassering? en (2) wat is er bekend over vormen van toezicht en begeleiding van jeugdreclassering vanuit (inter)nationale literatuur? Om deze onderzoeksvragen te beantwoorden, is de laatste kennis met betrekking tot evidence-based interventies over de doelgroep van de jeugdreclassering in kaart gebracht. Hiervoor is een literatuuronderzoek gedaan naar interventies en werkzame elementen van de jeugdreclassering die gerelateerd zijn aan gedragsverandering en recidivevermindering bij jongeren die een strafbaar feit hebben gepleegd. In totaal zijn 26 studies geïnccludeerd, voornamelijk uit de Verenigde Staten, Nederland, Verenigd Koninkrijk, Canada, Australië, China en Zweden. Studies zijn enkel geïnccludeerd als deze Nederlands of Engelstalig waren, gingen over jongeren (12-23 jaar) die strafbare feiten hadden gepleegd en interventies die zich richten op criminogene behoeften van jongeren of op de werkzame elementen van de werkwijze van de jeugdreclassering.

Uit het literatuuronderzoek blijkt dat verschillende evidence-based interventies effectief zijn voor de doelgroep van de jeugdreclassering en gerelateerd zijn aan gedragsverandering en recidivevermindering. Aangezien de effecten van de interventies vaak gericht zijn op specifiek gedrag en niet op een generiek effect zoals recidivevermindering is de kans dat recidive ook daadwerkelijk wordt verminderd als gevolg van de interventie kleiner. Door jongeren een combinatie van verschillende interventies aan te bieden – afgestemd op de risicofactoren en behoeften van jongeren – wordt de kans dat de interventie effectief is, vergroot. Aansluitend bij het Risk-Need-Responsivity-Model (RNR-Model) en de literatuur is de verwachting dat de volgende interventies effectief zijn in het verminderen van gedragsproblemen bij jongeren onder toezicht van jeugdreclassering: agressieregulatietraining, cognitieve gedragstherapie, buitenstrafrechtelijke programma's zoals herstelrecht, educatieve therapie, familietherapie, mediatie, mentorschap en coaching, therapie gericht op de morele ontwikkeling, multisysteemtherapie, opvoedvaardigheden training van ouders, traumagerichte interventies en (sociale) vaardigheidstraining.

Verschillende studies beschrijven de implementatie of de mening van jeugdreclasseringwerkers maar niet de effectiviteit van de werkzame elementen van jeugdreclassering. Slechts een beperkt aantal studies heeft het effect van toezicht en begeleiding door de jeugdreclassering onderzocht. Studies laten zien dat jeugdreclassering effectiever is dan gevangenisstraf voor jonge delinquenten die voor het eerst zijn veroordeeld. Uit de literatuur komt ook het belang van het betrekken van ouders en familie en het aansluiten bij de behoeften van jongeren naar voren. Bovendien blijkt dat de vaardigheden van de

jeugdreclasseringwerker invloed hebben op de effectiviteit waarbij een empathische en open houding naar een jongere toe de motivatie vergroot. Tot slot blijkt dat toezicht die aansluit bij de individuele behoefte van jongeren voorspellend is voor succes, niet de duur van de maatregel.

Deelproject III: Consensus over passende vormen van toezicht en begeleiding voor de geïdentificeerde profielen – een Delphi-studie.

In Deelproject III stonden de volgende twee onderzoeksvragen centraal: (1) in hoeverre sluit het bestaande toezicht en begeleiding aan bij de gevonden profielen? en (2) welke aanpassingen aan de huidige vormen van toezicht en begeleiding zijn wenselijk? Deze vragen zijn onderzocht met behulp van een Delphi-studie. De Delphi-methode is een gestructureerde werkwijze waar de mening van experts over een bepaald onderwerp wordt geïnventariseerd en waar ze vervolgens gezamenlijk consensus bereiken over dit onderwerp.

In dit onderzoek is een online Delphi-studie gebruikt om consensus te bereiken onder professionals over de wenselijkheid en noodzaak van aanpassingen aan – en aanvullingen op – bestaande vormen van toezicht en begeleiding en interventies die door de jeugdreclasseringwerkers. In totaal hebben 48 professionals, voornamelijk jeugdreclasseringswerkers en gedragswetenschappers van 12 verschillende instellingen die de jeugdreclasseringsmaatregel uitvoeren, de zogenoemde Gecertificeerde Instellingen (GI's), deelgenomen aan de Delphi-studie. Dit betekent dat 92% van de GI's betrokken waren bij het onderzoek. De assumptie was dat bij een response rate van 85% voldoende draagvlak was voor het onderzoek onder de GI's. Van sommige GI's hebben meer medewerkers deelgenomen dan van andere GI's (range deelnemers per GI: 1-14). Tevens zijn zowel GI's met een stedelijk verzorgingsgebied als een landelijk verzorgingsgebied vertegenwoordigd. De gemiddelde werkervaring van de professionals is 9,8 jaar (range: 2 maanden tot 26 jaar). Naast deze 45 professionals van de GI's hebben nog drie professionals van andere organisaties deelgenomen.

Voor elk profiel is door de professionals, met een meerkeuzevraag, eerst aangegeven wat volgens hen de meest passende vorm is van de huidige toezicht en begeleiding. Voor deze vraag konden de professionals kiezen uit de begeleidingsvarianten: (1) Toezicht & Begeleiding reguliere vorm, (2) Individuele Traject Begeleiding Harde Kern/ITB Plus, (3) Individuele Traject Begeleiding CRIEM, (4) Gedragsbeïnvloedende maatregel, (5) Straatkracht en (6) Elektronische Monitoring. Voor de profielen 2, 4 en 5 zijn de professionals het erover eens dat de reguliere vorm van toezicht en begeleiding het meest passend is. Voor Profiel 1 en Profiel 3 verschillen de professionals van mening over welke vorm van toezicht en begeleiding passend is. Voor Profiel 1 geeft de helft van de professionals aan dat een reguliere vorm van toezicht en begeleiding passend is, terwijl 24% van de professionals een vorm van een ITB-traject passend vindt en 15% Straatkracht. Bij Profiel 3 geeft bijna 43% van de professionals aan dat een intensieve begeleidingsvariant door de reclasseringswerkers gewenst is en 32% Straatkracht.

In de Delphi-studie hebben de professionals, met een open vraag, voor elk profiel uitspraken gedaan over wat volgens hun een passende invulling van het toezicht en begeleiding van de jongeren is

in elk profiel. De professionals hebben een duidelijk beeld bij de meeste profielen hoe het toezicht en begeleiding vormgegeven zou moeten zijn. Het passende toezicht voor jongeren in Profiel 1 “Jongeren met onmachtige ouders en antisociale vrienden die impulsief en beïnvloedbaar zijn” richt zich op een alliantie opbouwen met een jongere en het in kaart brengen van de problemen en de jongere inzicht geven in wat de consequenties van zijn of haar gedrag zijn. Samen met ketenpartners moeten volgens de professionals de ernstige risicofactoren van jongeren in Profiel 1 aangepakt worden. Jongeren in Profiel 2 “Jongeren met zowel prosociale- als antisociale vrienden die weinig of geen verantwoordelijkheid nemen voor hun gedrag” hebben volgens de professionals een andere vorm van toezicht en begeleiding nodig dan jongeren in Profiel 1. Volgens jeugdreclasseringswerkers is het passend om jongeren in Profiel 2 positief te benaderen, zodat deze jongeren gemotiveerd zijn om te werken aan hun toekomst en hun bijdrage aan de maatschappij.

Voor jongeren in Profiel 3 “Jongeren met een onveilige thuissituatie, antisociale houding en druggebruik die forse agressieproblemen hebben” vinden de professionals een breed scala aan methoden van toezicht en begeleiding belangrijk om als jeugdreclasseringswerker te gebruiken. Op deze manier tonen de professionals de kwetsbaarheid en het gebrek aan vaardigheden van jongeren in Profiel 3 aan. Van belang is dat het toezicht en begeleiding steeds afgestemd wordt op de specifieke risico's en behoeften van jongeren. De passende vorm van toezicht en begeleiding van jongeren in Profiel 4 “Jongeren met een onveilige thuissituatie en stemmingsproblemen die gemotiveerd zijn om te veranderen” moet zich, volgens de professionals, richten op problemen in kaart brengen en zorgen dat een jongere de juiste zorg krijgt en een veilige plek, nu en in de toekomst. De professionals geven aan dat het belangrijk is dat jongeren in Profiel 4 geïnformeerd worden over hun eigen problematiek, maar ook over het jeugdreclasseringstraject. Van belang is om dit op een positieve manier te doen en te werken aan de alliantie tussen een jongere en zijn/haar jeugdreclasseringswerker.

Belangrijk is dat jongeren in Profiel 5 “Jongeren met forse problemen met alcohol die een steunend netwerk hebben en veel beschermende factoren” zich realiseren welke risico's er verbonden zijn aan hun probleemgedrag en alcoholgebruik. Professionals denken dat jongeren in Profiel 5 het beste geholpen zijn door hen positief te benaderen en samen met een jongere na te denken over de toekomst.

Discussie en aanbevelingen

In dit onderzoek zijn vijf relevante en onderscheidbare profielen gevonden die meer inzicht geven in de doelgroep van de jeugdreclassering. Deze doelgroep bestaat uit jongeren met drie niveaus van vergelijkbare risico- en beschermende factoren, te weten twee hoog-risico profielen, twee matig-risico profielen en één laag-risico profiel.

De gevonden profielen zorgen voor meer inzicht in de doelgroep van de jeugdreclassering. Duidelijk is dat er binnen de jeugdreclassering groepen jongeren zijn die deels vergelijkbare risico- en beschermende factoren hebben. De profielen, en de daarbij aansluitende vormen van toezicht en begeleiding die in dit onderzoek zijn gevonden, moeten echter niet leiden tot 'kookboekgeneeskunde'

waarbij alleen nog maar oog is voor de verschillende profielen. Belangrijk is dat professionals de in ontwikkeling zijnde methodiek van de JR³ volgen en daarbij hun eigen deskundigheid gebruiken bij de uitvoering van de maatregel. De profielen kunnen daarbij gebruikt worden als een referentiekader en dienen niet te worden gebruikt als 'het opvolgen van een recept'. Iedere jongere is namelijk uniek en daarom dient elke keer opnieuw gekeken te worden naar de persoonlijke situatie, het gezin en het systeem. De situaties van de jongeren zijn vaak zo divers dat een 'one size fits all' aanpak niet werkt. Een eenduidige handelwijze van reclasseringswerkers – welke is afgestemd op de individuele risico- en beschermende factoren – werkt wel. Hierbij zijn deskundige professionals en het volgen van de landelijke en uniforme aanpak van essentieel belang.

In dit onderzoek hebben professionals hun mening gegeven over welke toezicht en begeleiding passend is voor jongeren in de verschillende profielen. Professionals gaven aan dat ze het belangrijk vinden dat toezicht en begeleiding kan worden opgeschaald of afgezwakt tijdens het traject. Bovendien komt uit de Delphi-studie naar voren dat de professionals een tussenstap tussen het reguliere toezicht en begeleiding en intensieve toezicht en begeleiding missen. Een dergelijke tussenstap kan zorgen voor een meer persoonsgerichte aanpak die beter aansluit bij de behoeften van jongeren. Hoe beter de maatregel aansluit bij een de behoefte van een jongere, hoe groter de kans op een succesvolle afronding van het traject. Het ontwikkelen van een tussenstap tussen reguliere toezicht en begeleiding en intensieve toezicht en begeleiding is daarom belangrijk. Professionals in de Delphi-studie gaven tevens aan dat ze graag op een eerder moment jongeren en gezinnen al een vorm van toezicht en begeleiding willen bieden en dat deze mogelijkheid nu niet bestaat. Ze vinden het belangrijk dat ze tijd en energie in jongeren kunnen steken als ze dreigen af te glijden richting criminaliteit of georganiseerde misdaad, denk hierbij ook aan het Landelijk Programma Preventie met Gezag (Kamerstukken II 28 741, nr. 86, 2021-2022) of Jongerenwerk voor de 2% (De Jong, 2023). Van belang is het dus om meer oog te hebben voor een individuele preventieve vorm van toezicht en begeleiding.

De resultaten van dit onderzoek laten zien dat er twee profielen zijn (hoog-risico Profiel 3 en matig-risico Profiel 4) waarbij jongeren hoog scoren op het domein geestelijke gezondheid en GGz-hulp noodzakelijk is. Jongeren in deze twee profielen hebben passende en intensieve zorg nodig waarbij de juiste GGz-hulp wordt geboden. Op dit moment zitten deze jongeren soms 'vast' bij de jeugdreclassering en de GGz-hulp lijkt langzaam op gang te komen waardoor er niet op tijd gewerkt kan worden aan de risicofactoren. Het is dus relevant om een jeugdreclasseringstraject te ontwikkelen waarbij de samenwerking tussen zorg en jeugdreclasseringstoezicht wordt versterkt zodat jongeren met geestelijke gezondheidsproblemen zo snel mogelijk de juiste GGz hulp krijgen.

Op basis van ons onderzoek zien wij een tweetal kansen en mogelijkheden voor een doelmatige aanpak van jeugdcriminaliteit. Ten eerste: doorontwikkelen en verbeteren van de Ritax en blijvend zorgdragen voor (bij)scholing. De meerwaarde van de Ritax is dat op systematische wijze risico- en

³ [Jeugdreclassering in Verbinding \(JRIV\) | LinkedIn](#)

beschermende factoren worden uitgevraagd waarmee het recidiverisico in kaart kan worden gebracht. Bovendien kan de Ritax worden gebruikt om te komen tot passende interventies die aansluiten bij het risicoprofiel van jongeren. De Ritax is echter alleen van meerwaarde voor de jeugdstrafrechtketen als deze landelijk en structureel wordt gebruikt. Hierbij dient ook ingezet te worden op het volledig en compleet scoren van de Ritax. Wanneer de Ritax niet volledig ingevuld wordt, en er veel missende gegevens zijn, kan dit een vertekend beeld geven van het (dynamisch) risicoprofiel van een jongere. Voor toekomstig onderzoek naar de Ritax is het belangrijk dat: (1) er een systematische invoer komt van de Ritax, (2) de Ritax volledig en zorgvuldig wordt ingevuld, (3) online gedrag uitgebreider wordt meegenomen, (4) er nieuw onderzoek komt naar de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid van de Ritax en (5) er meer aandacht wordt besteed aan de implementatie van nieuwe items van de Ritax.

Ten tweede: doorontwikkelen van bestaande en erkende gedragsinterventies. Zoals eerder aangegeven, zijn er twee hoog-risico profielen, twee matig-risico profielen en één laag-risico profiel. Jongeren in de verschillende profielen laten een ander scoringspatroon zien op de Ritax wat betekent dat er verschillen in risicofactoren en beschermende factoren zijn en ook in de ernst van deze risicofactoren. Jongeren in de verschillende profielen hebben andere behoeften als het gaat om toezicht en begeleiding (en gedragsinterventies). Daarom is het van belang dat er onderzoek wordt gedaan naar welke vormen van toezicht en begeleiding en erkende gedragsinterventies het beste aansluiten bij de behoeften van jongeren.

Geconcludeerd kan worden dat de doelgroep van de jeugdreclassering zorgvuldig in kaart is gebracht en dat samen met professionals beoordeeld is of de huidige vormen van toezicht en begeleiding aansluiten bij deze doelgroep. In het project 'Jeugdreclassering in Verbinding' wordt toegewerkt naar een 'menukaart' voor een landelijk uniforme methodiek met een bijbehorend overzicht van modaliteiten en maatregelen. Dit zal de doelmatigheid en effectiviteit van de aanpak jeugdcriminaliteit verder vergroten.

Op basis van dit onderzoek zijn we tot onderstaande aanbevelingen gekomen. Naar onze mening dragen deze aanbevelingen bij aan een doelmatige aanpak van jeugdcriminaliteit, betere zorg voor delictplegers en tevreden professionals. Hierbij dient ook kritisch naar het huidige beleid gekeken te worden. Het verbeteren van de werkwijze en het aanbod is namelijk alleen zinvol wanneer beleidsmakers eveneens kritisch reflecteren op het door hen (eerder) gemaakte beleid (*cf.* Stellaard, 2023).

AANBEVELING 1:

Investeer in tijd en ruimte voor jeugdreclasseringswerkers zodat zij de jeugdreclasseringsmaatregel zo vorm kunnen geven dat deze aansluit bij de risicofactoren en behoeften van jongeren.

Professionals hebben voldoende kennis en kunde om toezicht en begeleiding op maat te bieden, waarbij de geïdentificeerde profielen richting kunnen geven en de in ontwikkeling zijnde JR-methodiek en menukaart gebruikt dient te worden. Het is essentieel dat er voldoende tijd en ruimte is voor

professionals om ervoor te zorgen dat het toezicht en de begeleiding aansluiten bij de behoefte van jongeren.

AANBEVELING 2

Ontwikkel een begeleidingsvariant die een tussenstap biedt tussen de reguliere vormen van toezicht en begeleiding en de intensievere individuele trajectbegeleiding zodat er meer flexibiliteit is in de intensiteit van toezicht en begeleiding.

Professionals hebben behoefte aan differentiatie in toezicht en begeleiding, met name een tussenstap tussen regulier en intensief toezicht. Dit zou moeten resulteren in een betere aansluiting bij de behoeften van jongeren waardoor de kans op een succesvolle afronding van jeugdreclasseringstrajecten toeneemt.

AANBEVELING 3

Heb oog voor een meer individuele preventieve vorm van toezicht en begeleiding waarbij eerder wordt gekeken hoe jongeren behoed kunnen worden voor (ernstige) delicten.

Professionals willen op een eerder moment in de jeugdstrafrechtketen al een vorm van toezicht en begeleiding kunnen bieden. Door tijdig en proactief in te grijpen als jongeren dreigen af te glijden richting criminaliteit of georganiseerde misdaad worden verdere problemen voorkomen, denk hierbij aan het Landelijk Programma Preventie met Gezag.

AANBEVELING 4

Ontwikkel een begeleidingsvariant met een intensieve zorgcomponent waar jongeren snel de juiste GGz-hulp kunnen ontvangen en waarbij er een goede samenwerking is tussen jeugdreclassering en GGz-hulp. *Samenwerking tussen jeugdreclassering en GGz-hulpverlening moet worden versterkt, vooral voor jongeren met geestelijke gezondheidsproblemen. Beleidsmaatregelen moeten gericht zijn op het verbeteren van doorstroom naar GGz-instanties en het oplossen van wachtlijstproblemen, denk aan de jeugdhulpplicht zoals voorgesteld in de Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028.*

AANBEVELING 5

Benut de mogelijkheden van de Ritax volledig en effectief.

De meerwaarde van de Ritax is dat er op verschillende levensgebieden op systematische wijze risico- en beschermende factoren worden uitgevraagd om het recidiverisico in kaart te brengen. Door jeugdreclasseringswerkers goed te (blijven) scholen en de Ritax door te ontwikkelen – zodat de scoring nog beter aansluit – worden de betrouwbaarheid en meerwaarde van de Ritax vergroot. Belangrijk is daarbij dat de Ritax conform afspraak landelijk wordt gebruikt en dat uitzonderingen niet worden geaccepteerd.